

■ *Katsausartikkelit*

Sidosryhmien intressit kestävästä kiertotaloudesta edistämiseksi Suomessa

HANNA SALMINEN, JOHANNA KUJALA, RIIKKA TAPANINAHO,
MAILI MARJAMAA & ANNA HEIKKINEN

■ *Tiivistelmä*

Ilmastonmuutoksen hillintä, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja luonnonvarojen turvaaminen seuraaville sukupolville ovat esimerkkejä tämän hetkistä globaaleista kestävyyshaasteista. Kiertotalous on nostettu esiin yhtenä ratkaisuna näihin haasteisiin. Kiertotalouteen siirtyminen tarkoittaa laajaa ja koko yhteiskuntaa koskevaa muutosta, jossa nykyisestä lineaaritaloudesta siirrytään kohti kestävästä kiertotaloudesta. Osana strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamaa CICAT2025-tutkimuskonsortiota tarkastelemme kiertotaloutta sidosryhmävuorovaikutuksen näkökulmasta. Tässä katsauksessa esittelemme tutkimuksen alkuvaiheen tuloksia sidosryhmien intresseihin liittyen. Haastattelimme vuoden 2019 aikana 26 asiantuntijaa, jotka edustavat kiertotalouden keskeisiä sidosryhmiä. Analysoimme haastattelut aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että sidosryhmät tunnistavat kiertotalouden tärkeyden ja jakavat vahvan yhteisen tahtotilan sen edistämiseksi. Yhteiset tavoitteet liittyvät ennen kaikkea ekologisen kestävyuden turvaamiseen. Yhteisten intressien lisäksi eri sidosryhmillä on omia tavoitteitaan kiertotalouden edistämiseksi. Kestävästä kiertotaloudesta nähdään esimerkiksi tarjoavan Suomelle uudenlaisia liiketoiminta- ja vientimahdollisuuksia. Yhteinen tahtotila mahdollistaa toimiala- ja sektorirajat ylittävän sidosryhmäyhteistyön kestävästä kiertotaloudesta edistämiseksi, mutta sen edistämiseksi on vahvistettava yhdessä tekemisen toimintatapoja ja prosesseja.

Avainsanat: Kestävä kehitys, kestävä kiertotalous, sidosryhmäteoria, sidosryhmäyhteistyö, intressi

Johdanto

Kestävällä kehityksellä viitataan toimintaan, joka ottaa huomioon nykyisten sukupolvien tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien tarpeita (Brundtland Report, 1987) ja sen nähdään pitävän sisällään sekä ekologisen, taloudellisen että sosiaalisen kestävyiden näkökulmat (Elkington, 1997; Geissdoerfer ym., 2017; Murray ym., 2017). Kestävän kehityksen edistäminen on sekä Euroopan unionin että Suomen keskeisiä päämääriä (European Commission, 2020; Valtioneuvosto, 2019). Suomessa nykyinen hallitus onkin asettanut selkeitä tavoitteita kestäväan kehityksen liittyen, kuten esimerkiksi hiilineutraalisuuden saavuttamisen vuoteen 2035 mennessä (Valtioneuvosto, 2019). Siirtyminen perinteisestä, lineaarisesta taloudesta kohti kiertotaloutta on nähty yhtenä keskeisenä keinona edistää kestäväa kehitystä niin kansallisella kuin globaalillakin tasolla (Geissdoerfer ym., 2017; Gupta ym., 2019).

Suomen tavoitteena on olla kiertotalouden edelläkävijä vuoteen 2025 mennessä (Valtioneuvosto, 2020). Yrityksille kiertotalouteen siirtyminen nähdään tarjoavan uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Esimerkiksi Sitra on arvioinut uusien kiertotalousmahdollisuuksien olevan kokoluokaltaan Suomelle noin 1,7–2,5 miljardia euroa. (Sitra, 2014.) Käytännössä kiertotalouden mukaiseen liiketoimintaan siirtyminen vaatii usein uudenlaisten liiketoimintamallien, kuten esimerkiksi 'tuote palveluna' -mallin tai erilaisten jakamislustojen kehittämistä (Sitra, 2020).

Kiinnostus kiertotaloutta kohtaan on kasvanut viime vuosina ja sitä on tutkittu monista eri teoreettisista näkökulmista käsin (Geissdoerfer ym. 2017; Korhonen ym., 2018). Kiertotaloudelle ei kuitenkaan ole yhtä vakiintunutta määritelmää eikä sen yhteys kestäväan kehitykseen ole yksi-

selitteinen (Geissdoerfer ym., 2017). Yleisesti kiertotaloudella tarkoitetaan kulutuksen hillitsemistä, luonnonvarojen käytön vähentämistä, materiaali-, ravinne- ja energiakiertojen sulkemista sekä kierrätyksen tehostamista (The Ellen McArthur Foundation, 2015; Korhonen ym., 2018). Kiertotalouteen liittyy myös monia lähi-käsitteitä, kuten teolliset symbioosit ja eko-kaupunki (Winans ym., 2017).

CICAT2025-konsortio keskittyy kestäväan kiertotalouteen. Kiertotalouskeskustelussa ympäristö- ja talousnäkökulmat ovat korostuneesti esillä, mutta sosiaalisia vaikutuksia on tarkasteltu toistaiseksi vähemmän. Kestävä kiertotalous -käsitteellä CICAT2025-konsortio pyrkii tuomaan esiin sosiaalisia vaikutuksia ja kiertotalouden toteuttamista sidosryhmäyhteistyössä:

”Kestävä kiertotalous tarkoittaa luonnonvarojen käytön vähentämistä, materiaali-, energia- ja ravinnekiertojen sulkemista sekä sitä, että tuotteiden, materiaalien ja resursien arvo säilyy taloudessa mahdollisimman kauan. Kestävä kierto-talous toteutuu yritysten, kaupunkien ja muiden organisaatioiden sekä kansalaisten toiminnassa ja sen edistäminen vaatii laajaa yhteistyötä yhteiskunnan eri tasoilla. Kestäväa kiertotaloutta edistettäessä tulee arvioida ja ottaa huomioon toiminnan taloudelliset, sosiaaliset ja ekologiset vaikutukset eri sidosryhmien näkökulmasta sekä suhteessa globaaleihin kestävyysrajoihin nyt ja tulevaisuudessa.” (CICAT2025, 2020.)

Tarkastelemme tässä katsauksessa sidosryhmävuorovaikutusta kestäväan kiertotalouden edistämisessä Suomessa, ja kysymme millaisia intressejä sidosryhmillä on kestäväan kiertotalouden edistämiseen? Sidoryhmillä viitataan niihin tahoihin, jotka voivat toiminnallaan vaikuttaa kiertotalouteen tai joihin kiertotalous vaikuttaa (ks.

XX

esim. Freeman, 1984; Kujala ym., 2019b). Kiertotalouden keskeisiksi sidosryhmiksi määrittelemme yritykset, ministeriöt, keskusjärjestöt, tutkimus-, kehitys- ja tukiorganisaatiot, kaupungit ja kunnat sekä muut alueelliset toimijat. Intresseillä tarkoitamme sidosryhmien tavoitteita, odotuksia ja toiveita.

Sidosryhmävuorovaikutuksen ja -yhteistyön näkökulma tarjoaa mahdollisuuden tarkastella, miten kestävyyskysymyksiin liittyviä tavoitteita ymmärretään ja toteutetaan organisaatioissa yhteistyössä niiden sidosryhmien kanssa (Heikkinen ym., 2019). Sidosryhmien intressien tutkimista voidaan pitää tärkeänä, sillä yhteiset intressit luovat pohjaa sidosryhmäyhteistyölle ja sitä kautta rakentavat luottamusta eri sidosryhmien välillä sekä edesauttavat arvonluontia sidosryhmäsuhteissa (Kujala ym., 2019b). Koska siirtyminen lineaaritaloudesta kohti kestävää kiertotaloutta vaatii systeemistä muutosta yhteiskunnan eri tasoilla, edellyttää se kiertotalouden keskeisiltä sidosryhmiltä yhteistä tahtotilaa, sitoutumista ja yhteistyötä (Kujala ym. 2019a; Gupta ym., 2019).

Tämä katsaus on tehty osana strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamaa CICAT2025 Kiertotalouden katalyytit: Innovaatioekosysteemeistä liiketoimintaekosysteemeihin -tutkimuskonsortiota, jonka tavoitteena on tunnistaa kiertotaloutta vauhdittavia tekijöitä ja tukea

Suomen tavoitetta olla johtava kiertotalousmaa vuoteen 2025 mennessä. Konsortiossa kiinnitetään huomiota teknologian, liiketoiminnan, politiikan, taiteen, lingvistiikan, lainsäädännön sekä sidosryhmävuorovaikutuksen näkökulmiin kestävä kiertotalouden edistämiseksi. Kiertotalouden nähdään liittyvän kiinteästi ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden edistämiseen sekä sidosryhmien väliseen yhteistyöhön. (CICAT2025, 2019.)

Sidosryhmänäkökulma kestävä kiertotalouden edistämiseen

Sidosryhmäteoria (Freeman, 1984) on yksi keskeisistä johtamisen ja organisoinnin teorioista kestävä kehityksen tutkimuksessa. Sidosryhmäteoria painottaa eri sidosryhmien tarpeiden ja odotusten huomioon ottamista sekä sidosryhmäyhteistyöhön ja -vuorovaikutukseen panostamista osana kestävä arvonluontia (Kujala, 2014). Perinteinen sidosryhmätutkimus on ollut yrityskeskeistä ja siinä kiinnostuksen kohteena on ollut esimerkiksi se, miten yritys johtaa sidosryhmäsuhteitaan sekä vastaa sidosryhmien vaateisiin (Kujala, 2014; Roloff, 2008). Monimutkaisten haasteiden, kuten kiertotalouden edistämisen, edessä yrityskeskeistä näkökulmaa pidetään kuitenkin riittämättömänä (Roloff, 2008).

Viimeaikaisissa sidosryhmätutkimuksissa onkin lähdetty liikkeelle ilmiöperusteisesta sidosryhmänäkökulmasta (engl. issue-focused stakeholder management) (Heikkinen ym., 2019; Roloff, 2008). Ilmiöperusteisen lähestymistavan perusajatukseksi on se, että monimutkainen ilmiö tai haaste vaatii useiden eri sidosryhmien huomiota sekä sidosryhmien välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä (Roloff, 2008). Näin yksittäisen organisaation sijaan sidosryhmävuorovaikutuksen keskiössä on ilmiö tai haaste, johon sidosryhmät pyrkivät vastaamaan. Yritysten lisäksi esimerkiksi julkisen

sektorin toimijat voivat merkittävästi edistää kestävästä kiertotaloutta huomioimalla kestävästä kehityksen tavoitteet (Witjes & Lozano, 2016). Esimerkiksi Suomessa julkisten hankintojen on arvioitu muodostavan lähes viidenneksen (17 %) eli noin 35 miljardia euroa Suomen bruttokansantuotteesta (Motiva, 2019).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sidosryhmien intressejä kestävästä kiertotalouteen liittyen. Tämä näkökulma täydentää kiertotaloutta käsittelevää sidosryhmätutkimusta. Vaikka sidosryhmien merkitys kiertotalouden tutkimisessa on tunnustettu (Geissdoerfer ym., 2017), on kiertotaloutta tutkittu vielä varsin vähän sidosryhmäteorian näkökulmasta. Aiemmissä tutkimuksissa on tarkasteltu esimerkiksi sidosryhmävaateiden roolia yritysten kiertotalousliiketoiminnan taustalla (Jakhar ym., 2019), sidosryhmäsuhteiden merkitystä yritysten kiertotalousliiketoiminnan kehittämisessä (Mishra ym., 2019) sekä tiedonjakamista sidosryhmäsuhteissa kiertotalouden kontekstissa (Gupta ym., 2019).

Sidosryhmien intressit on keskeinen tarkastelun kohde sidosryhmätutkimuksessa. Intressien tutkiminen auttaa ymmärtämään sidosryhmien motivaatioita, tarpeita, toiveita ja odotuksia (Kujala, 2014). Kestävyyshaasteisiin liittyvässä keskustelussa on korostettu yhteisten kestävyysintressien tunnustamisen, luomisen ja vahvistamisen tärkeyttä toiminnan, yhteistyön ja luottamuksen edistämiseksi (Heikkinen, 2017, Hörisch ym., 2014). Luottamukseen perustuvat sidosryhmäsuhteet luovat perustaa tiedon jakamiselle ja yhdessä oppimiselle (Gupta et al., 2019; Kujala, 2014) sekä mahdollistavat yhteisen arvonnun sidosryhmäsuhteissa (Kujala, 2014). Tiivis sidosryhmäyhteistyö huomioi sekä sidosryhmien yhteiset että erilliset intressit ja voi pitkällä tähtäimellä edistää sekä kestävästä kiertotaloutta että kestävästä kehitystä yhteiskunnassa.

XX

Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kiertotalouden edistämisen kannalta keskeisten sidosryhmien (yritykset, ministeriöt, teollisuuden keskusjärjestöt, tutkimus-, kehitys- ja tukioorganisaatiot, kaupungit ja kunnat sekä muut alueelliset toimijat) edustajia. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluinä. Haastattelujen teemat koskivat laajasti kiertotaloutta, siihen liittyviä intressejä, esteitä, mahdollisuuksia, arvonnun ja tulevaisuuden näkymiä. Haastattelujen avulla kartoitettiin myös sidosryhmien roolia kestävästä kiertotalouden edistämiseksi sekä tämän hetkistä sidosryhmäyhteistyötä kestävästä kiertotalouteen liittyen.

Haastattelut toteutettiin touko-joulukuun aikana vuonna 2019. Yhteensä haastateltuja henkilöitä oli 26. Haastateluista 20 toteutettiin kasvotusten ja neljä Skypen välityksellä. Kahdella haastattelukerralla haastatteluun osallistui kaksi haastateltavaa, muihin haastatteluihin osallistui yksi haastateltava. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Haastattelujen kesto vaihteli 31–81 minuutin välillä. Yhteensä haastattelut kestivät lähes 25 tuntia. Nauhoitetut haastattelut litteroitiin sanatarkasti. Litteroitu aineisto käsittää yhteensä 354 sivua. Taulukossa 1 kuvataan haastatteluaineisto yksityiskohtaisesti.

Taulukko 1. Haastatteluaineisto.

Haastattelu	Päivämäärä	Sidosryhmä	Kesto (min)	Litteroituja sivuja
H1	8.5.2019	Kaupunki	49 min	16
H2	22.5.2019	Yritys	62 min	11
H3	25.5.2019	Kaupunki	72 min	13
H4	3.6.2019	Kaupunki	74 min	12
H5	7.6.2019	Kehitysorganisaatio	65 min	16
H6	11.6.2019	Kehitysorganisaatio	81 min	22
H7	12.6.2019	Yritys	49 min	7
H8	13.6.2019	Keskusjärjestö	61 min	21
H9	13.6.2019	Keskusjärjestö	81 min	26
H10	17.6.2019	Kaupunki	65 min	10
H11	18.6.2019	Ministeriö	77 min	23
H12	18.6.2019	Keskusjärjestö	57 min	15
H13	18.6.2019	Ministeriö (2 osallistujaa)	54 min	20
H14	18.6.2019	Kaupunki	54 min	8
H15	19.6.2019	Kaupunki	72 min	15
H16	20.6.2019	Maakuntaliitto	58 min	16
H17	20.6.2019	Ministeriö	52 min	15
H18	20.6.2019	Ministeriö	73 min	16
H19	24.6.2019	Kehitysorganisaatio	74 min	20
H20	8.8.2019	Maakuntaliitto (2 osallistujaa)	78 min	14
H21	23.8.2019	Yritys	39 min	7
H22	20.9.2019	Yritys	55 min	17
H23	10.12.2019	Yritys	62 min	9
H24	12.12.2019	Yritys	31 min	5

Haastatteluaineisto analysointiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkijat perehtyivät ensin huolellisesti aineistoon lukemalla sen useaan kertaan. Sen jälkeen käytettiin Atlas.ti-ohjelmaa apuna aineiston analyysissä. Aineistosta tunnistettiin sidosryhmien in-

tressejä (tavoitteita, odotuksia ja toiveita) kiertotalouteen liittyen.

Tulokset

Kaikkia haastateltuja sidosryhmiä yhdisti selkeä tahtotila ja halu kiertotalouden edistämiseksi Suomessa. Huoli ilmastomuut-

toksesta sekä luonnon monimuotoisuuden ja globaalien kestävyiden turvaaminen tuleville sukupolville olivat keskeisiä syitä kiertotalousponnistusten taustalla.

Ympäristönäkökulman lisäksi sidosryhmien intressit koskivat kiertotalouteen liittyviä taloudellisia mahdollisuuksia. Kiertotalousosaaminen ja -innovaatiot nähtiin Suomen mahdollisuutena kehittää uudenlaista liiketoimintaa sekä edistää vientiä. Kestävällä kiertotalousliiketoiminnalla nähtiin myös olevan myönteisiä vaikutuksia sosiaaliseen kestävyteen, kuten esimerkiksi kansalaisten hyvinvointiin. Vaikka kiertotalousponnistusten nähtiin edesauttavan ennen kaikkea Suomea niin paikallisella, alueellisella kuin valtakunnallisellakin tasolla, koettiin kiertotalouden edistäminen myös globaalissa mittakaavassa tärkeäksi. Seuraava lainaus tuo esiin kiertotaloustoiminnan taloudellisia mahdollisuuksia:

Jos me pystytään täällä Suomessa kehittämään teknologioita ja tapoja, joilla tähän voidaan puuttua, niin sehän on liiketoimintamahdollisuus suomalaisille. Sitä kautta saataisiin vientiä ja rahaa vaikka vanhusten vaipoihin. (H18)

Yhteisten tavoitteiden lisäksi ja niiden rinnalla jokaisella sidosryhmällä on omia sidosryhmäkohtaisia intressejä. Sidosryhmäkohtaiset intressit kuvaavat sitä, kuinka eri toimijat pyrkivät suhteuttamaan kiertotaloutta omaan ja omien sidosryhmien-
sä toimintaan.

Ministeriöt ja alueelliset toimijat

Ministeriöiden ja alueellisten toimijoiden intresseissä korostui kiertotalous osana kansallista ja alueellista taloudellista ja sosiaalista kehitystä. Ministeriöiden tavoitteet liittyivät ennen kaikkea hallitusohjelman mukaiseen kiertotalouden edistämiseen sekä EU:n asettamien päämäärien huomioimiseen (European Commission, 2020; Valtioneuvosto, 2019). Käytännös-

sä ministeriöt pyrkivät luomaan edellytyksiä kiertotaloudelle sekä poistamaan esteitä kiertotalouteen siirtymisen tieltä kehittämällä kiertotaloutta edistäviä ohjausmekanismeja ja jakamalla tietoa muille sidosryhmille. Siirtymän kohti kestävä kiertotaloutta koettiin kuitenkin edellyttävän aktiivisia toimia erityisesti yrityksiltä, kuten seuraava lainaus tuo esiin:

Ministeriöt voi luoda jonkun sellaisen, ettei nyt ainakaan oo niitä esteitä sitten semmoiseen, jonkun toimintaympäristön. Mut kyllähän se on sitten ne tekijät siellä... se pitää olla business ja siitä pitää olla jotakin muutakin hyötyä. Siitähän se lähtee, et kyllähän raha aina siellä taustalla ratkaisee... (H13)

Alueellisista kiertotaloustoimijoista haastateltiin kahta maakuntaliittoa. Niiden intressit liittyivät oman maakunnan yritysten aktivointiin kohti kiertotaloutta ja sitä kautta globaalissa kehityksessä mukana pysymiseen sekä alueiden elinvoimaisuuden lisäämiseen. Kiertotalouteen siirtymisen nähtiin strategisesti tärkeänä sekä uuden liiketoiminnan että työpaikkojen synnyttämisen näkökulmista. Intressit kietoutuivat myös tiiviisti alueelliseen houkuttelevuuteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin:

Me nähdään, että tässä on kiinnostava taloudellisen toimeliaisuuden alue syntymässä globaalisti, jossa (maakunnan) ja (maakunnan) yritysten kannattaa olla mukana. [...] toinen on kestävyysmotivaatio, eli me halutaan, että (maakunta) siirtyy kestäväan talouteen ja olemme mukana globaaleissa talkoissa sillä tavalla kun meidän hyvä on ja myös oma etumme vaatii. Ja sitten ehkä se, että halutaan kuitenkin olla myös läh-
tökohtaisesti edelläkävijä, ja sitten myös brändätä (maakuntaa) eteenpäin tälläsenä niin kuin modernina ja eteenpäin katsovana alueena. (H16)

Kaupungit

Alueellisten toimijoiden tavoin myös tutkimukseen osallistuneissa viidessä kaupungissa kiertotalous nähtiin strategisesti tärkeänä mahdollisuutena paikalliselle kehittämiselle. Useissa kaupungeissa on jo laadittu tiekarttoja ja muita suunnitelmia kiertotalouden edistämiseksi paikallisella tasolla. Kaupungeissa kiertotalous näyttäytyi kuitenkin varsin moniulotteisena kokonaisuutena. Intressit eivät rajoittuneet ainoastaan kiertotaloutta tukevan liiketoimintaympäristön luomiseen. Kiertotalouden nähtiin liittyvän laajasti esimerkiksi kaupunkisuunnittelua, rakentamista sekä liikennettä koskeviin ratkaisuihin ja niiden kautta kestävien kaupunkiratkaisujen luomiseen kuntalaisille. Yhteistyötä oppilaitosten ja tutkimusorganisaatioiden kanssa pidettiin myös tärkeänä, jotta uusia kiertotalousosaamista ja -innovaatioita voitaisiin hyödyntää sekä paikallisesti että laajemmassa mittakaavassa. Seuraava lainaus tuo esiin näkemystä kaupungeista uusien ratkaisujen tuottajina:

Et jos me pystytään tekeen täällä semmosia ratkaisuja, mitkä vie maapallolla asioita eteenpäin... et ikään kuin luodaan sitä pohjaa myös sille skaalautuvuudelle... Must on hyvä jos tän tutkimuksen kautta saadaan lisää tietoa siihen, että miten me voidaan Suomessa kehittyä näitten kiertotalouden eri segmenteissä. (H14)

Konkreettinen esimerkki kestävien kaupunkiratkaisuiden kehittämisestä sidosryhmäyhteistyössä on Tampereen Hiedanrantaan rakenteilla oleva uusi asuinalue. Hiedanrannan aluesuunnittelussa on lähdetty sitouttamaan eri sidosryhmiä, kuten yrityksiä, tutkimusorganisaatioita, oppilaitoksia ja kuntalaisia alueen suunnitteluun ja kehittämiseen ja sitä kautta etsimään ratkaisuja, joissa eri sidosryhmien intressit kohtaavat. Tavoitteena alueen suunnittelussa ja kehittämisessä on ekologisen, taloudel-

lisen ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmien huomioiminen ja edistäminen. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan kansainvälisen kestävä kehityksen arviointimenetelmän (BREM Communities) avulla. (Tampere, 2020).

Keskusjärjestöt ja tutkimus- ja kehitysorganisaatiot

Teollisuuden keskusjärjestöt ja tutkimus- ja kehitysorganisaatiot painottivat uuden, kiertotaloutta mahdollistavien toimintamallien kehittämistä ja niihin liittyvän osaamisen levittämistä yrityksiin. Haastatellut teollisuuden keskusjärjestöt tekevät elinkeino- ja työmarkkinapolittista edunvalvontaa toimialan kilpailukyvyä edistämiseksi. Keskusjärjestöjen edustajien kiinnostus kiertotaloutta kohtaan liittyi vahvasti jäsenyritysten tukemiseen kiertotalousliiketoimintaan siirtymisessä sekä sitä kautta yritysten pitkän aikavälin toimintaedellytysten ja taloudellisen kestävyuden turvaamiseen. Keskusjärjestöjä kiinnosti erityiset uudenlaiset kiertotalouden liiketoimintamallit sekä resurssiviisat ratkaisut, jotka hyödyttävät yrityksiä. Keskusjärjestöjen keskeisenä intressinä oli myös uuden tiedon jakaminen jäsenyritystensä käyttöön sekä oman toimialan lainsäädäntöön vaikuttaminen:

(Me) seurataan alueeseen liittyvää lainsäädäntöä ja tehdään vaikuttamistyötä. Mut sit muutama vuosi sitten alko selkeemmin nousta tarve katsoa tätä kiertotalouden aluetta enemmän yritysten liiketoiminnan näkökulmasta, ja ei mieltii ainoastaan esimerkiksi raaka-aineiden hyödyntämistä, vaan ihan uusia liiketoimintamalleja ja tavallaan sitä, että miten lisätään arvoa ja väbennetään bukkaa kokonaisuutena. (H12)

Tutkimuksen osallistuneissa tutkimus- ja kehitysorganisaatioissa oli keskusjärjestöjen tavoin huomattu, että viime vuosina

kiinnostus kiertotaloutta kohtaan on selkeästi lisääntynyt suomalaisissa yrityksissä ja julkisen sektorin organisaatioissa. Tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden keskeisenä intressinä oli uuden tiedon ja osaamisen saattaminen eri sidosryhmien käyttöön ja sitä kautta ajatus- ja toimintamallien muuttaminen kestävä kiertotalouden mukaiseksi. Tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden roolina nähtiin olevan myös sidosryhmien aktivointi ja sitouttaminen kestävä kiertotalouden mukaiseen toimintaan.

Yritykset

Yritysten intressit liittyivät keskeisesti ympäristönäkökulmien lisäksi kiertotalouden uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Lisäksi kiertotalouden nähtiin tuovan kustannussäästöjä materiaali- ja energiatehokkaiden ratkaisujen avulla. Kiertotalous koettiin tärkeäksi myös yrityksen imagon kannalta. Esimerkiksi sijoittajien vaatimukset vastuullisesta ja ympäristön huomioivasta liiketoiminnasta nähtiin keskeisenä motivaattorina kiertotalousliiketoimille. Kiertotalouteen siirtymisen koettiin kuitenkin vaativan muutosta nykyisiin liiketoimintamalleihin ja -prosesseihin. Seuraava lainaus tuo esiin rajallisten luonnonvarojen huomioimisen ja liiketoiminnan yhteen kiemtoutumista:

No kyl se läbtee luonnon riittävydestä, että tältä planeetalta loppuu raaka-aineet, jos ei siihen (kiertotalouteen) mennä... Tän planeetan kannalta se on pakko tehdä. Toinen syy on se, että se on yleensä hyvää bisnestä. Tai vielä, mä näkisin, että ehkä viis vuotta sitten asenne oli tää, että tää oli tällasta viherpiiperrystä ja tämmönen välttämätön paha, johonka ehkä jouduttiin menemään ja se lisää kustannuksia, mutta kyl ne läbes poikkeuksetta yritykset on ymmärtänyt, että se voi olla hyvää bisnestä, ja että se säästää raaka-aineissa, energiassa. Mut se vaatii usein

sit semmosta itse toimintavan ja prosessin ja liiketoimintamallienkin muutosta välillä. (H7)

Yhteenvetona voidaan todeta, että haastateltuja sidosryhmiä yleisellä tasolla yhdisti vahva, yhteinen tahtotila kestävä kiertotalouden edistämiseksi Suomessa. Ministeriöiden keskeisenä intressinä oli kiertotalousliiketoiminnan edistäminen sekä siihen liittyvien esteiden poistaminen. Maakuntien ja kaupunkien näkökulmasta kestävä kiertotalous koettiin tärkeänä kasvu- ja vetovomatekijänä, joka lisää niiden elinvoimaisuutta ja houkuttelevuutta sekä tarjoaa kuntalaisille kestävä kehityksen mukaisia kaupunkiratkaisuja. Keskusjärjestöjen ja yritysten intressit liittyivät vahvasti uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin sekä resurssitehokkaampien ratkaisuiden löytämiseen. Voidaankin todeta, että ekologiseen ja taloudelliseen kestävyyyteen liittyvät näkökulmat painoutuivat eri sidosryhmien intresseissä hieman eri tavoin.

Yhteiskunnallisella tasolla yleinen kiertotalousmyönteisyys on selkeästi kasvanut viime vuosina. Monet haastatellut puhuivatkin käänteestä, joka on tapahtunut yleisessä keskustelussa ja ilmapiirissä kiertotalouteen liittyen.

Lopuksi

Tässä katsauksessa esittelimme sidosryhmien intressejä kestävä kiertotalouden edistämiseen liittyen. Katsauksen taustalla olevassa tutkimuksessa sidosryhmävuorovaikutuksen näkökulma liitetään osaksi kestävä kiertotalouden keskustelua. Sidossryhmävuorovaikutuksen näkökulma tuo lisäymmärrystä niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat kiertotalousponnistusten taustalla.

Tässä tutkimuksessa tuli esille, että Suomessa eri sidosryhmillä on tällä hetkellä selkeä yhteinen tahtotila ja intressi kestävä kiertotalouden edistämiseen. Päällimmäisenä sidosryhmien intressien taustal-

la vaikuttaa huoli ilmastonmuutoksesta ja sitä kautta ekologisesta kestävydestä. Yksi mielenkiintoinen tulos onkin, että kestävän kiertotalouden edistäminen koetaan vahvasti globaalien tason kysymyksenä, joka samalla linkittyy paikallisen, alueellisen ja kansallisen tason haasteisiin.

Ympäristöön liittyvien intressien lisäksi, kiertotalousponnistukset nähdään keinona synnyttää uudenlaista liiketoimintaa sekä mahdollisuutena saavuttaa kustannussäästöjä esimerkiksi resurssiviisaiden ratkaisujen avulla. Myös aiemmissa tutkimuksissa on todettu kiertotalouden liittyvän ennen kaikkea ekologiseen ja taloudelliseen kestävyteen (Korhonen ym., 2018; Geissdoerfer ym., 2017; Murray ym., 2017). Vaikka ekologisen ja taloudellisen kestävyuden näkökulmat painottuivatkin puhuttaessa kestävästä kiertotaloudesta, tuli sosiaalisen kestävyuden näkökulma esille esimerkiksi alueiden elinvoimaisuuden ja kestävien kaupunkiratkaisujen kohdalla. Sen sijaan sellaiset sosiaaliseen kestävyteen liittyvät tekijät, kuten sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon edistäminen (Murray ym., 2017), jäivät kestävä kiertotalouteen liittyvissä intresseissä vähäiseen rooliin.

Eri sidosryhmien omat intressit kytkeytyvät kiinteästi niiden rooliin kestävä kiertotalouden edistämiseksi.

XX

kaupunkien ja maakuntaliittojen rooli liittyy paikallisen ja alueellisen kiertotalouspotentiaalien kasvattamiseen ja hyödyntämiseen. Uudenlaiset paikalliset ja alueelliset ratkaisut, kuten Tampereen Hiedanrannan kaltaiset kiertotalousalustat edistävät sidosryhmäyhteistyötä ja sitä kautta kestävää arvonluontia sekä alueiden elinvoimaisuutta. Tällaisten kiertotalousalustojen rakentamiseen tulisikin panostaa jatkossa lisää. Myös erilaiset digitaaliset kiertotalousalustat voivat edesauttaa sidosryhmien kohtaamista sekä kiertotalouteen liittyvän tiedon jakamista.

Tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden yhtenä keskeisenä roolina on uusimman kiertotalousosaamisen ja -innovaatioiden saattaminen yritysten ja muiden sidosryhmien hyödynnettäväksi. Kiertotalousosaamisen vahvistamiseen ja uusien kiertotalousinnovaatioiden kehittämiseen tarvitaan kuitenkin niitä tukevia koulutus- ja tutkimusinvestointeja.

Yhteiskunnan tasolla ministeriöillä ja keskusjärjestöillä on tärkeä rooli resurssien suuntaamisessa sekä yhteisen suunnan määrittelyssä, esimerkiksi erilaisten ohjausmekanismien, kuten lainsäädännön ja yritystukien avulla. Näillä toimilla on keskeinen merkitys kestävä kiertotalouden mukaisen liiketoiminnan vahvistamisessa. Vaikka kiinnostus ja halu kestävä kiertotalouteen on selkeästi kasvanut viime vuosina, tarvitaan edelleen suunnannäyttäjiä niin paikallisella, alueellisella kuin valtakunnallisellakin tasolla. Esimerkiksi kiertotalousministeri voisi toimia keulakuvana Suomen kiertotalousponnistuksille (ks. CI-CAT2025 Politiikkasuositus 1, 2019).

Yhteenvedonamme toteamme, että sidosryhmien yhteinen tahtotila mahdollistaa toimiala- ja sektorirajat ylittävän sidosryhmäyhteistyön kestävä kiertotalouden edistämiseksi, mutta sen edistämiseksi on vahvistettava yhdessä tekemisen toimintatapoja ja prosesseja.

Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksemme ensimmäinen vaihe keskittyi sidosryhmien intresseihin kestäväan kiertotalouteen liittyen. Kerätty haastatteluaineisto mahdollistaa kuitenkin laajemman, esimerkiksi sidosryhmäyhteistyötä ja -arvonluontia koskevan tarkastelun. Jatkotutkimuksissa voidaankin paneutua syvälisemmin näihin näkökulmiin. Lisäksi voidaan tutkia niitä tekijöitä, jotka edesauttavat kestäväan kiertotalouteen siirtymistä eri sidosryhmien kohdalla.

Tämä tutkimus tarjosi katsauksen kestäväan kiertotalouden edistämiseen paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Yhtenä jatkotutkimussuuntana voisi olla sidosryhmävuorovaikutuksen tutkiminen tarkemmin rajatussa kontekstissa, kuten tietyllä alueella, toimialalla tai kiertotalousekosysteemissä.

Kaikkien haastateltujen asiantuntijoiden työ liittyi keskeisesti kiertotalouden edistämiseen. Jatkossa voitaisiin tutkia laajemmin eri sidosryhmien edustajien näkemyksiä ja intressejä kestäväan kiertotalouden edistämiseen määrällisen kyselytutkimuksen avulla. Näin tavoitettaisiin sellaisiakin henkilöitä, jotka eivät vielä aktiivisesti työskentele kiertotalouden parissa. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneitä sidosryhmiä ovat esimerkiksi kuluttajat, media ja kansalaisjärjestöt. Näiden sidosryhmien intressejä kestäväan kiertotalouden edistämiseksi tulee myös jatkossa selvittää. Kestäväan kehityksen näkökulmasta olisi myös tärkeää tutkia tarkemmin, miten sosiaalisen kestävyys voitaisiin tuoda vahvemmin osaksi kestäväan kiertotaloutta koskevaa keskustelua.

Kiitokset

Kiitämme tutkimukseen saadusta taloudellisesta tuesta Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston (päättönumerot 320194 ja 320206).

Lähteet

- Brundtland, G. H. (1987). Our common future: Report of the 1987 World Commission on Environment and Development. Oslo: United Nations.
- CICAT2025. (2019). Kiertotalouden vahvistaminen vaatii siilot ylittävää yhteistyötä. Poliittikkasuositus 1. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://cicat2025.turkuamk.fi/fi/julkaisu/kiertotalouden-vahvistaminen-vaatii-siilot-ylittavaa-yhteistyota>.
- CICAT2025. (2020). Muutos kestäväan kiertotalouteen. Haettu 18.2.2020 osoitteesta <https://cicat2025.turkuamk.fi/fi/muutos-kestavaan-kiertotalouteen>.
- European Commission (2020) Circular Economy. Haettu 4.3.2020 osoitteesta https://ec.europa.eu/growth/industry/sustainability/circular-economy_en.
- Elkington, J. (1997). Cannibals with Forks: The triple bottom line of 21st century. Oxford: Capstone.
- Freeman, R. E. (1984). Strategic management: A stakeholder approach. Marshfield, MA: Pitman.
- Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N. M. P., & Hultink, J. E. (2017). The circular economy - new sustainability paradigm? *Journal of Cleaner Production*, 143, 757–768.
- Gupta, S., Chen, H., Hazen, B. T., Kaur, S. & Santibañez Gonzalez, E. D. R. (2019). Circular economy and big data analytics: A stakeholder perspective. *Technological Forecasting & Social Change*, 144, 466–474.
- Heikkinen, A. (2017). Business Climate Change Engagement: Stakeholder Collaboration in Multi-Stakeholder Networks. Teoksessa R. E. Freeman, J. Kujala & S. Sachs (toim.), *Stakeholder Engagement: Clinical Research Cases*. (s. 231–254). Berlin Heidelberg: Springer.
- Heikkinen, A., Mäkelä, H., Kujala, J.,

- Nieminen, J., Jokinen, A., & Rekola, H. (2019). Urban ecosystem services and stakeholders: Towards a sustainable capability approach. Teoksessa K. J. Bonnedahl & P. Heikkurinen (toim.), *Strongly Sustainable Societies. Organising Human Activities on a Hot and Full Earth.* (s. 116–133). New York, NY: Routledge.
- Hörisch, J., Freeman, R. E., & Schaltegger, S. (2014). Applying stakeholder theory in sustainability management: Links, similarities, dissimilarities, and a conceptual framework. *Organization & Environment*, 27(4), 328–346.
- Jakhar, S. K., Mangla, S. K., Luthra, S. S. & Kusi-Sarpong, S. (2019). When stakeholder pressure drives the circular economy. Measuring the mediating role of innovation capabilities. *Management Decision* 57(4), 905–921.
- Korhonen, J., Honkasalo, A., & Seppälä, J. (2018). Circular economy: The concept and its limitations. *Ecological Economics*, 143, 37–46.
- Kujala, J. (2014). Sidosryhmät ja vastuullisuus: Vaateisiin vastaamisesta yhteiseen arvonluontiin. *Yritysetiikka* 6(1), 6–16.
- Kujala, J., Heikkinen, A., Tapaninaho, R., Marjamaa, M. & Gonzalez Porras, L. (2019a). Stakeholder interests in a transition towards sustainable circular economy. Teoksessa H. Lehtimäki & A. K. Dey (toim.), *Sustainable Business and Competitive Strategies, Retail Industry and E-marketing.* (s. 72–83). New Delhi: Bloomsbury.
- Kujala, J., Lehtimäki, H. & Freeman R. E. (2019b). A stakeholder approach to value creation and leadership. Teoksessa A. Kangas, J. Kujala, A. Heikkinen, A. Lönnqvist, H. Laihonon & J. Bethwaite (toim.), *Leading Change in a Complex World: Transdisciplinary Perspectives.* (s. 123–143). Tampere: Tampere University Press.
- Mishra, J. L., Chiwenga, K. D., Ali, K. (2019). Collaboration as an enabler for circular economy; a case study of a developing country. *Management Decision*, 57(4), 904–920.
- Murray, A., Skene, K. & Haynes, K. (2017). The circular economy: An interdisciplinary exploration of the concept and application in a global context. *Journal of Business Ethics* 140(3), 369–380.
- Motiva. (2019). Kestävät julkiset hankinnat. Haettu 4.3.2020 osoitteesta https://www.motiva.fi/julkinen_sektori/kestavat_julkiset_hankinnat.
- Roloff, J. (2008). Learning from multi-stakeholder networks: Issue-focused stakeholder management. *Journal of Business Ethics*, 82(1), 233–250.
- Sitra. (2014). Kiertotalouden mahdollisuudet Suomelle. Sitran selvityksiä 84. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2017/02/27174628/Selvityksia84-2.pdf>.
- Sitra. (2020). Kiertotalouden kiinnostavimmat. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://www.sitra.fi/hankkeet/kiertotalouden-kiinnostavimmat/#mista-on-kyse>.
- Tampere. (2020). Innovaatioiden Hiedanranta. Haettu 4.3.2020 osoitteesta. <https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu-ja-rakentamishankkeet/innovaatioiden-hiedanranta.html>.
- The Ellen MacArthur Foundation. (2015). Towards circular economy: Business rationale for an accelerated transition. Haettu 4.3.2020 osoitteesta https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/TCE_Ellen-MacArthur-Foundation_9-Dec-2015.pdf.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi: Uudistettu laitos. Tammi.
- Valtioneuvosto. (2019). Pääministe-

- ri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>.
- Valtioneuvosto. (2020). Biotalous ja puhtaasti ratkaisut. Haettu 4.3.2020 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hallitus-ohjelman-toteutus/biotalous>.
- Winans, K., Kendall, A. & Deng, H. (2017). The history and current applications of the circular economy concept. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 68, 825–833.
- Witjes, S. & Lozano, R. (2016). Towards a more circular economy: proposing a framework linking sustainable public procurement and sustainable business models. *Resources, Conservation and Recycling*, 112, 37–44.
- KTT, dos. Hanna Salminen on yliopistotutkija CICAT2025-konsortiossa Tampereen yliopistossa johtamisen ja talouden tiedekunnassa. Sähköposti hanna.salminen@tuni.fi
 - KTT Johanna Kujala on yrityksen johtamisen professori ja tutkimuksesta vastaava varadekaani Tampereen yliopistossa johtamisen ja talouden tiedekunnassa. Sähköposti johanna.kujala@tuni.fi
 - KTM Riikka Tapaninaho on yliopistonopettaja ja väitöskirjatutkija Tampereen yliopistossa johtamisen ja talouden tiedekunnassa. Sähköposti riikka.tapaninaho@tuni.fi
 - KTM Maili Marjamaa on väitöskirjatutkija Tampereen yliopistossa johtamisen ja talouden tiedekunnassa. Sähköposti maili.marjamaa@tuni.fi
 - KTT, dos. Anna Heikkinen on yliopistonlehtori Tampereen yliopistossa johtamisen ja talouden tiedekunnassa. Sähköposti Anna.L.Heikkinen@tuni.fi